

STEFAN ZBIGNIEW RÓŻYCKI

(1906 – 1988)



W dniu 16 września 1988 r., po długim i pracowitym życiu zmarł w Warszawie twórca polskiej szkoły geologii czwartorzędu, wybitny badacz jury, polarnik i podróżnik, nauczyciel akademicki Profesor dr hab. Stefan Zbigniew Różycki. Był współorganizatorem Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego, założycielem i kierownikiem Katedry Geologii Czwartorzędu w tym Uniwersytecie, a także współorganizatorem Instytutu Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk oraz założycielem i pierwszym kierownikiem Pracowni Geologii Czwartorzędu w tym Instytucie. Był Profesor Różycki wybitną indywidualnością naukową i człowiekiem, który wywarł swą osobowością wielki wpływ na kilka pokoleń geologów, geografów i badaczy polarnych. Był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk, pierwszym przewodniczącym i honorowym przewodniczącym Komitetu Badań Czwartorzędu PAN, honorowym członkiem Komitetu Badań Polarnych PAN, Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Polskiego Towarzystwa Geograficznego, a także Międzynarodowej Unii Badań Czwartorzędu (INQUA). Profesor Różycki był także członkiem Komitetu Nauk Geologicznych PAN, przewodniczącym Polskiego Stowarzyszenia Filmu Naukowego, redaktorem naczelnym „*Studia Geologica Polonica*” i „*Quaternary Studies in Poland*”, a także członkiem wielu rad i stowarzyszeń naukowych tak w kraju, jak i za granicą.

Stefan Zbigniew Różycki urodził się 8 stycznia 1906 roku w Konstantynówce na terenie Zagłębia Donieckiego. Ojciec Jego pochodził z wołyńskiej rodziny Różyckich. Matka z domu Rogozińska była cioteczną siostrą znanego podróżnika Stefana Szolc-Rogozińskiego, co od wczesnych lat wносиło do życia młodego chłopca marzenia o dalekich podróżach. Po latach dziecięcych, spędzonych na Ukrainie, był uczniem Gimnazjum imienia S. Batorego w Warszawie, a następnie Gimnazjum imienia H. Sienkiewicza w Częstochowie, gdzie w 1925 roku otrzymał maturę. Tam też podjął się pierwszych samodzielnych prac geologicznych z obszaru Jasnej Góry, zyskujących uznanie w oczach m.in. prof. J. Nowaka.

W 1925 roku rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego, wybierając nauki geologiczne i geograficzne, pod kierunkiem światowej sławy profesorów Jana Lewińskiego i Romana Kozłowskiego. W czasie studiów objął asystenturę w Zakładzie Geologii Uniwersytetu Warszawskiego i tam też doktoryzował się w 1931 roku na podstawie pracy o interglacjale żoliborskim. Jeszcze w czasie studiów podjął współpracę z Państwowym Instytutem Geologicznym wykonując mapę geologiczną, arkusz Żarki, w skali 1:100 000. Po studiach i odbyciu służby wojskowej powrócił do Zakładu Geologii UW, by obok zajęć dydaktycznych poświęcić się kontynuacji prac nad czwartorzędem Warszawy oraz mezozoikiem Wyżyny Małopolskiej.

W początku lat trzydziestych liczne kontakty z kolegami z Koła Wysokońskiego Towarzystwa Tatrzańskiego oraz ze S. Siedleckim, który wcześniej doświadczył życia polarnego, uczyniły z Profesora Różyckiego współprojektanta oraz uczestnika polskiej wyprawy na Spitsbergen w 1934 roku. Dla Profesora teren tej wyprawy, obejmujący południowe obramowanie fiordu Van Keulen, był okazją do wejścia na obszar występowania formacji jurajskiej oraz tworzenia się form i osadów lodowcowych dobrze Mu znanych z prac na Wyżynie Małopolskiej i Mazowszu. Pobyt na Spitsbergenie, a także wcześniejsze prace badawcze nad geologią naszego kraju sprawiły, że od tego momentu zainteresowania naukowe Profesora Różyckiego rozwijały się w trzech głównych kierunkach: jurajskim, czwartorzędowym i polarnym. W obrębie każdego z tych kierunków dorobek pozostawiony przez Profesora stawia Go w pierwszym rzędzie uczonych, cieszących się uznaniem i autorytetem w nauce światowej.

Kilkumiesięczny pobyt w rejonie fiordu Van Keulen pozwolił Profesorowi na zebranie bogatych materiałów geologicznych, geomorfologicznych i glaciologicznych, co po powrocie z wyprawy zaowocowało napisaniem w latach 1935–1938 kilku zeszytów *Arktyki do Wielkiej geografii powszechnej*. Całość opracowania liczy 209 stron druku i stanowi niebywale wnikliwe, a zarazem wszechstronne studium nad historią odkryć i badań obszarów arktycznych, ich budową i dziejami geologicznymi, klimatem, geomorfologią, roślinnością i zasobami naturalnymi. Jeśli zważyć, że studium to obejmuje nie tylko

Grenlandię, Spitsbergen czy Alaskę i wyspy północnokanadyjskie, lecz także wyspy radzieckiej części Oceanu Lodowatego, to należy uznać, że w drugiej połowie lat trzydziestych było ono jednym z najpoważniejszych osiągnięć polskiej wiedzy geologicznej i geograficznej w rozpoznaniu stosunków przyrodniczych obszarów zagranicznych. Późniejsze obowiązki Profesora oraz wybuch II wojny światowej (i związane z nią znaczne zniszczenie zbiorów spitsbergeńskich) sprawiły, że opublikowanie przetrwałej części materiałów z rejonu fiordu Van Keulen nastąpiło dopiero pod koniec lat pięćdziesiątych. Wyrazem uznania dla osiągnięć pierwszej polskiej wyprawy w rejon fiordu Van Keulen było nazwanie przez Norwegów szeregu lodowców tego obszaru nazwiskami uczestników tej wyprawy. Osoba Profesora uhonorowana została lodowcem Różyckibreen w centralnej części Ziemi Torella.

Lata 1935–1937 to także opracowanie, a następnie opublikowanie wspólnie ze Z. Sujkowskim *Geologii Warszawy* — monografii stanowiącej pierwsze tego typu opracowanie geologiczne na potrzeby gospodarki miejskiej. Poza częścią tekstową zawiera ona 26 załączników graficznych, a wśród nich przekroje geologiczne oraz mapy ukazujące budowę geologiczną obszaru Warszawy nie tylko w ujęciu powierzchniowym po „zdjęciu” gleby, lecz także na głębokości 5 i 10 m od powierzchni, oraz mapę górnej powierzchni ilów poznańskich. Monografia ta, opracowana i wydana głównie na potrzeby służb wodociągowych i kanalizacyjnych Warszawy, była niezwykle użyteczna m.in. w późniejszych pracach projektowych linii metra.

Od 1937 roku Profesor Różycki, tym razem na etacie starszego geologa w Państwowym Instytucie Geologicznym, prowadził prace poszukiwawcze rud żelaza w Radomskim i wszechstronne badania geologiczne w strefie północnych obrzeżeń mezozoicznych Gór Świętokrzyskich. Ich rezultatem było między innymi wyznaczenie nieznanego do tego czasu przebiegu wychodni skał jurajskich i kredowych w otoczeniu masywu świętokrzyskiego, a także przesłedzenie ku północy przebiegu środkowojurajskiej serii rudnej. Wówczas też Profesor dokonał szczegółowej analizy rozprzestrzenienia osadów czwartorzędowych w rejonie radomsko-opoczyńskim, w tym również wcześniej tam odkrytych stanowisk flor interglacialnych w dorzeczu Pilicy, co później stało się podstawą prac monograficznych o wielocykliczności aluwii i podziale interglacjalu wielkiego, a także o jednostkach klimatostratygraficznego podziału plejstocenu.

Okres II wojny światowej i lata okupacji (1939–1944) to początkowo udział Profesora w obronie Modlina, a później na polecenie władz konspiracyjnych praca w byłym Państwowym Instytucie Geologicznym, udział w tajnym nauczaniu oraz działalność w Wydziale Geograficznym „Schronisko” Komendy Głównej Armii Krajowej, gdzie był kierownikiem pionu geologicznego, zajmującego się między innymi zbieraniem danych potrzebnych do budowy przepraw mostowych. W czasie okupacji współpracował też konspiracyjnie z grupą architektów i urbanistów, przygotowując przyszłe plany rozwoju i rozbudowy Warszawy, co kontynuował w latach 1945–1946 jako Kierownik

Pracowni Fizjograficznej Biura Odbudowy Stolicy. Za działalność w tym zakresie, a zwłaszcza za przyczynienie się do szybkiego uruchomienia wodociągów warszawskich, został w 1945 roku odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi. W okresie Powstania Warszawskiego brał udział w skutecznym zabezpieczaniu zbiorów Państwowego Instytutu Geologicznego.

W 1945 roku, po przygotowaniu obszernej pracy stratygraficzno-paleontologicznej *Baton, kelowej i oksford Jury Krakowsko-Częstochowskiej* Różycki habilitował się na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. W tym też roku objął kierownictwo Zakładu Geograficznego UW, przystępując do organizacji tej placówki od podstaw. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał we wrześniu 1946 roku. W latach 1948–1951 pełnił obowiązki prodziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UW. W ramach działalności dydaktycznej Profesor Różycki wprowadził wówczas wiele interesujących i nowych metodycznie zajęć ze studentami, w tym kursy terenowe (Mochty, Zakroczym), ćwiczenia obejmujące wnikliwą analizę geomorfologiczną szczegółowych map topograficznych i wiele innych, dających podstawę do późniejszego formułowania zasad analizy paleogeomorfologicznej. Obok prac nad dokumentowaniem złóż wapieni dla przemysłu cementowego czy złóż surowców ilastych dla przemysłu ceramicznego Profesor coraz bardziej poświęcał się badaniom czwartorzędu. Jego nowoczesnymi poglądami na temat różnej pozycji stratygraficznej stanowisk flor interglacialnych w środkowej Polsce (interglacjały: mazowiecki i eemski) interesował się wówczas między innymi wybitny polski paleobotanik profesor Władysław Szafer, pisząc w jednym z listów:

*Institutum Botanicum
Universitatis Jagiellonicae Cracoviensis
Wielce Szanowny Panie Kolego,*

*Kraków (Polonia), Lubicz 46
14 VI 49*

Byłbym WPanu Koledze szczerze wdzięczny za łaskawych parę uwag co do następującej sprawy: W obszarze nad Pilicą znajdują się interglacialne łupki, którymi się WPan Kolega zajmował. Podobne utwory występują w stronę Łodzi. Otóż wydaje mi się (może się mylę?), że przy okazji jakiejś rozmowy wspomniał mi Pan Kolega o tem, że utwory te pochodzą nie z jednego, lecz z 2 okresów intergl. Do takiego wniosku dochodzę obecnie na podstawie różnic diagramów płytkowych pomiędzy miejscowościami: Mokre Barkowice i Olszewice z jednej strony — a Dzbankami Kość. i Szczerców z drugiej. Czy istnieją jakieś fakty geologiczne, któreby potwierdzały to przypuszczenie? A jeśli tak, to która z tych 2 grup interglacialnych jest starsza?

Będę zobowiązany za słowo odpowiedzi. Równocześnie pozwalam sobie przesłać Panu Koledze mój „Zarys Geogr. roślin” i prosić o jego przyjęcie jako wyrazu szczerzej przyjaźni z jaką pozostaję

W. Szafer

Lata 1951–1952 to prace Profesora Różyckiego nad podstawami organizacji geologii w Polsce między innymi z racji powierzenia Mu funkcji organizatora Ośrodka Szkolenia Geologów w Warszawie. Prace te doprowadziły do podpisania we wrześniu 1952 roku dekretu o utworzeniu Wydziału Geologii w Uniwersytecie Warszawskim, a w jego obrębie pierwszej w historii nauki światowej — Katedry Geologii Czwartorzędu, której kierownictwo

objął właśnie Profesor. Również w 1952 roku Profesor Różycki za pracę *Górny dogger i dolny malm Jury Krakowsko-Częstochowskiej* otrzymał Nagrodę Państwową II stopnia, a jako członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, wchłoniętego przez Polską Akademię Nauk, został jej członkiem korespondentem (członkiem rzeczywistym od 1965 roku).

Od października 1953 roku Profesor Różycki na okres dwóch lat, nie przerywając pracy w Uniwersytecie Warszawskim, zostaje powołany na stanowisko naczelnego dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego. Przeprowadza reorganizację instytutu i opracowuje nowy program prac badawczo-poszukiwawczych ze szczególnym uwzględnieniem Niżu Polskiego. W latach 1951–1956 zainicjował i osobiście prowadził nowatorskie eksperymenty w zakresie morfogenezy rzeźby glacialnej, erozyjno-akumulacyjnej i eolicznej, będące jedną z podstaw późniejszych rozważań paleogeomorfologicznych i tworzenia polskiej szkoły geologii czwartorzędu. Powstaniu tej szkoły poświęcił Profesor swą działalność dydaktyczno-wychowawczą i naukowo-badawczą od 1954 roku, nie tylko w Katedrze Geologii Czwartorzędu UW, lecz także w stworzonej i kierowanej przez siebie Pracowni Geologii Czwartorzędu Instytutu Nauk Geologicznych PAN. W 1954 roku uzyskał nominację na profesora zwyczajnego.

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych, gdy w związku z Międzynarodowym Rokiem Geofizycznym zaistniała możliwość ponownej organizacji wypraw polarnych, Profesor Różycki wystąpił z programem wznowienia tych wypraw oraz zorganizowania wypraw tropikalnych i stanął na czele Podkomisji Wypraw Polskiego Komitetu Międzynarodowego Roku Geofizycznego przy Prezydium PAN. Aktywnie uczestniczył w przygotowywaniu wypraw, a następnie w samych wyprawach do Wietnamu, na Spitsbergen i na Antarktydę. Celem wyprawy wietnamskiej (1956) był rekonesans w związku z projektem utworzenia w Cha-Pa i Phu-Lienie polskiej stacji naukowej z programem rozszerzonym na wiele dziedzin nauk przyrodniczych. Na Spitsbergen (1958) Profesor udał się na czele skompletowanej przez siebie grupy badawczej, której terenem działania był ponownie rejon fiordu Van Keulen. Celem prac było głównie porównanie stanu lodowców po 24 latach i w tym samym szczegółowe odtworzenie przebiegu ich zaniku oraz akumulacji glacialnej.

Po powrocie do kraju, gdy okazało się, że istnieje możliwość przejścia przez Polskę od strony radzieckiej stacji antarktycznej w Oazie Bungera, Profesor Różycki udał się do Moskwy celem załatwienia formalności, a następnie na czele polskiej grupy udał się do Mirnego (1958/1959) wraz z III Radziecką Ekspedycją Antarktyczną. Jemu też przypadł zaszczyt podniesienia polskiej flagi nad Oazą Bungera oraz nadania stacji imienia prof. A. B. Dobrowolskiego – wybitnego polskiego podróżnika, badacza zjawisk śnieżno-lodowych, propagatora badań polarnych. Badania przeprowadzone w Oazie przez Profesora dowiodły między innymi dwukrotnych zmian położenia czoła lądolodu antarktycznego w młodszym plejstocenie, które mogły być synchronizowane z glacialami półkuli północnej. Po młodszym rozwoju

lądolodu nastąpiła tam transgresja morska odpowiadająca zapewne optimum klimatycznemu holocenu, a po niej znaczne ochłodzenie z oznakami współczesnego polepszenia klimatu. Za organizację wypraw Międzynarodowego Roku Geofizycznego Profesor Różycki został w 1962 roku odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, a za zasługi w kształtowaniu kontaktów między Polską a Wietnamem otrzymał wietnamski Order Pracy I klasy.

W latach 1954–1957 był Profesorem członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej do spraw rozwoju kadr naukowych. W 1957 roku na Kongresie INQUA w Madrycie przedstawił wyniki bardziej nowoczesnych prac nad czwartorzędem Polski. Powracając do swych wcześniejszych prac nad jurą podjął się wraz z zespołem organizacji w 1960 roku 33 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Częstochowie, na którym prezentował również problematykę czwartorzędową tego regionu. Od początku lat sześćdziesiątych problematyka ta była już głównym przedmiotem prac badawczych Profesora. Ich wynikiem było przedstawienie na VI Kongresie INQUA w 1961 roku w Warszawie pełnej syntezy czwartorzędu naszego kraju, która w rozszerzonej wersji ukazała się w 1967 roku w formie monografii *Plejstocen Polski Środkowej*, uhonorowanej Nagrodą Państwową I stopnia w 1968 roku. Drugie, znacznie rozszerzone i uaktualnione wydanie tej monografii ukazało się w 1972 roku. Znaczna koncentracja badań nad czwartorzędem spowodowała, że Profesor Różycki w 1964 roku zainicjował utworzenie Komitetu Badań Czwartorzędu PAN.

W latach sześćdziesiątych Profesor aktywnie uczestniczył w Kongresach INQUA w Denver (1965) i w Paryżu (1969). Na zaproszenie archeologów indyjskich brał udział w wyprawie na przedpole Himalajów (1967). Jego obserwacje nad zjawiskami lodowcowymi Spitsbergenu, Antarktydy oraz osadami lodowcowymi Polski przyniosły Mu wówczas światowy rozgłos i uznanie jako autorytetu w wielu dziedzinach wiedzy geologicznej i geomorfologicznej. Wyrazem tego było zaproszenie Go w 1970 roku przez geologów francuskich do rozstrzygnięcia frapującego zagadnienia, jakim okazało się odkrycie śladów ordowickiego zlodowacenia kontynentalnego na obszarze obecnej Sahary.

Obok zajęć dydaktycznych i pracy naukowej Profesor dzięki wnikliwej znajomości budowy geologicznej Wyżyny Małopolskiej i Niecki Nidziańskiej w latach 1971–1975 kierował przygotowaniem wszechstronnej dokumentacji geologicznej dla trasy Centralnej Magistrali Kolejowej, za co został wyróżniony Medalem Budowniczego CMK nadanym Mu przez ministra komunikacji. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych, już po przejściu na emeryturę, Profesor Różycki poświęcił się pracy nad obszernym dziełem *200 lat geologii w Warszawie* (w przygotowaniu do druku) oraz monografią lessu na świecie pt. *Pyłowe utwory typu lessowego na świecie, ich występowanie i geneza*, której I część *Przegląd rozwoju poglądów na pochodzenie lessu; Klasyczne strefy lessowe; Less strefy cieplej* została już opublikowana (1986). Publikacja ta jest

jednym z najważniejszych osiągnięć polskiej myśli geologicznej w ostatnich latach. Zawiera ona wiele własnych, oryginalnych obserwacji i poglądów autora, wywodzących się z Jego młodzieńczych doświadczeń, jak też zebranych w czasie późniejszych wypraw i wycieczek naukowych prawie na wszystkie kontynenty.

Wracając do zagadnień podziału stratygraficznego czwartorzędu Profesor Różycki w 1980 roku przedstawił możliwość wyróżnienia w plejstocenie Polski większej, niż to nawet dotychczas niektórzy przyjmują, liczby zlodowaceń i oddzielających je interglacjałów, jako że część pierwotnie wydzielanych interstadiałów uzyskała w Jego opinii dokumentację paleontologiczną upoważniającą do podniesienia ich do rangi interglacjałów. Tym samym Profesor Różycki był pierwszym, który sprecyzował pojęcia zlodowaceń południowopolskich i zlodowaceń środkowopolskich w miejsce wyróżnianego dotąd zlodowacenia południowopolskiego czy zlodowacenia środkowopolskiego. Ostatnio Profesor znalazł jeszcze chęć i siły do współautorskiego włączenia się w prace nad przygotowywanym do druku pierwszym polskim podręcznikiem geologii czwartorzędu.

Był promotorem blisko 200 prac magisterskich w zakresie geologii i geomorfologii czwartorzędu, był także promotorem 26 rozpraw doktorskich. Pozostawił po sobie ogromny dorobek naukowy, wyrażający się liczbą ponad 250 publikacji i kilkuset opracowań archiwalnych, które długo będą służyć następnym pokoleniom geologów i geomorfologów. Za zasługi dla nauki został Profesor Różycki odznaczony w 1988 roku Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem Mikołaja Kopernika nadawanym przez Polską Akademię Nauk.

Mimo stale pogarszającego się stanu zdrowia, Profesor Stefan Zbigniew Różycki starał się być czynny do ostatnich dni swego życia. Wszyscy, którzy mieli okazję z Nim współpracować, boleśnie odczuli Jego odejście. Był człowiekiem niezwykle prawym, niebywale pracowitym, wrażliwym na ład, porządek i rzetelną pracę, stawiającym wysokie wymagania sobie i innym. We wszelkich kontaktach przejawiał się Jego głęboki humanizm i kultura osobista. Śmierć Profesora Stefana Zbigniewa Różyckiego okryła wielką żałobą wielu ludzi pragnących zachować do końca pamięć o Nim jako o człowieku, który całe swoje twórcze życie poświęcił nauce i dydaktyce oraz pracy dla Polski. Dla nas, Jego uczniów i współpracowników, pozostanie na zawsze wymagającym, ale i niezwykle życzliwym Nauczycielem i Mistrzem.

Leszek Lindner

Spis publikacji Prof. Stefana Zbigniewa Różyckiego po 1977 roku*

1978. *Od „Mocht” do syntezy stratygrafii plejstocenu Polski* (From Mochty to a synthesis of the Polish Pleistocene). *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, 48 (3–4), 445–478, Warszawa–Kraków.
1978. *Purposefulness of cooperation of limnological and paleolimnological sciences*. *Pol. Arch. Hydrobiol.*, 25 (1–2), 5–7, Warszawa.
1978. *Use of complex paleogeographic method to recognize the history of dystrophic lakes and hogs as exemplified by an interglacial lake at Gółków near Warszawa*. *Pol. Arch. Hydrobiol.*, 25 (1–2), 361–371, Warszawa.
1979. *Problem of origin of the loess-type deposits*. *Quatern. Studies in Poland*, 1, 71–80, Warszawa–Poznań.
1979. *Geolog detektywem: Na tropach ludzi, kultur i sztuki*. Biblioteka Wiedzy Współczesnej – Omega 348, 1–199, Wiedza Powszechna, Warszawa.
1979. *Geologiczne problemy północnej części Jury Polskiej*. Referat na 30 Ogólnopolski Zjazd Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 3–15, Częstochowa.
1980. *Principles of stratigraphic subdivision of Quaternary of Poland*. *Quatern. Studies in Poland* 2, 99–106, Warszawa–Poznań.
1980. *Stratygrafia czwartorzędu Polski* (Stratigraphy of the Quaternary of Poland). *Przew. Semin. Terenowego „Stratygrafia i chronologia lessów oraz utworów glacialnych dolnego i środkowego plejstocenu w Polsce SE”*, 15–23, Lublin.
1982. *Czwartorzęd okolic Lelowa* (Quaternary of Lelów area). *Biul. Geol. Uniw. Warsz.*, 26, 9–61, Warszawa.
1982. *Objawy mutonizacji i denne moreny „egzaracyjne” z materiału lokalnego na północnym obrzeżeniu Wyżyny Małopolskiej* (Roches moutonnées and „exaration” basal moraines composed of local material in Małopolska Upland, Poland). *Biul. Geol. Uniw. Warsz.*, 26, 107–159, Warszawa.
1982. *Zaburzenia glacitektoniczne w rejonie Julianki – dawna stacja kolejowa Złoty Potok* (Glacitectonic deformations nearby Julianka, north-western part of Małopolska Upland). *Biul. Geol. Uniw. Warsz.*, 26, 161–171, Warszawa.
1982. (ze Z. Lamparskim) *Exaration phenomena at the terminal icesheet parts of the Middle-Polish Glaciation along the northern slopes of the Central Polish Uplands*. *Acta Geol. Polon.*, 32, (3–4), 207–215, Warszawa.
1985. *Jak powstawał mój warsztat naukowy?* *Życie Szkoły Wyższej*, 57–71, Warszawa.
1986. *On My Research Arsenal*. *Życie Szkoły Wyższej*, 323–340, Warszawa.
1986. *Structures pseudoperiglaciaires au Sahara Central*. *Biul. Peryg.*, 30, 125–126, Łódź.
1986. *Pyłowe utwory typu lessowego na świecie – ich występowanie i geneza. Część 1: Przegląd rozwoju poglądów na pochodzenie lessu. Klasyczne strefy lessowe. Lessy strefy ciepłej* (Loess type dust deposits in the World: their distribution and origin. Part 1: Evolution of views of loess genesis. Classical loess provinces. Loess of warm zone). *Studia Geol. Polon.*, 85, 1–193, Warszawa.
1988. *Antarktyda*. In: *Wielka Encyklopedia Powszechna*, Wyd. 2, PWN, Warszawa (w druku).
1988. (z L. Marksem) *Czwartorzęd*. In: *Wielka Encyklopedia Powszechna*, Wyd. 2, PWN, Warszawa (w druku).
1988. (z L. Marksem) *Rozwój zainteresowań czwartorzędem*. In: L. Lindner (red.) *Geologia czwartorzędu* Wyd. Geol., Warszawa (w druku).
1988. (z L. Lindnerem) *Czas trwania czwartorzędu*. In: L. Lindner (red.) *Geologia czwartorzędu*. Wyd. Geol. Warszawa (w druku).

* Spis wcześniejszych publikacji zawarto w pracy: Baraniecka M. D., Marcinkiewicz A., Michalska Z., 1977. Stefan Zbigniew Różycki. *Studia Geol. Polon.*, 52, 5–35, Warszawa.

1988. (z L. Lindnerem) *Główne jednostki podziału czwartorzędu*. In: L. Lindner (red.) *Geologia czwartorzędu*. Wyd. Geol., Warszawa (w druku).

1988. *Loess and loess-like deposits*. Ossolineum (w druku).

STEFAN ZBIGNIEW RÓŻYCKI

(1906–1988)

Professor Stefan Zbigniew Różycki died in Warsaw on September 16, 1988. He was an architect of the Polish school of Quaternary geology, outstanding researcher of the Jurassic, polar explorer and traveller, professor at Warsaw University and a member of the Polish Academy of Sciences. He was the first president and the honorary president of the Committee for Quaternary Research of the Polish Academy of Sciences, and the honorary member of many Polish and foreign scientific bodies and societies, among others of the Polish Geological Society, Polish Geographical Society and International Union for Quaternary Research.

He graduated in geology in 1931 at Warsaw University with the doctor thesis on the Żoliborz (Eemian) Interglacial. In 1934 he took part in the Polish scientific expedition to the Van Keulen Fjord, Spitsbergen. Before the World War II he was engaged in studies of the Jurassic in the Małopolska Upland and of the Quaternary in the Warsaw region. During the war and German occupation (1939–1944) he took part in the underground teaching and worked among others on plans of future development of Warsaw and in the Geographical Department of the Home Army (AK).

After the war he finished his post-doctorate thesis on *Bathonian, Calovian and Oxfordian of the Cracow-Częstochowa Jura*, and being then the head of the Geographical Section of the Warsaw University, he was designated professor in 1946. In 1951–1952 he was an organizer of the Geological Department at Warsaw University, where he was in 1952 appointed the head of the Chair of Quaternary Geology. In 1953–1954 he left the University and was designated the head of the Geological Survey, and since 1954 also the head of the Laboratory of Quaternary Geology, Polish Academy of Sciences.

In the late fifties Professor Różycki was the chief of the Subcommission of Expeditions of the Polish Committee on the International Geophysical Year and took part in the Polish scientific expeditions to Viet-Nam (1956), Spitsbergen (1958) and Antarctica (1958–1959). From the beginning of sixties he devoted his time mainly to studies of the Quaternary of Poland. Results of his investigations were presented at the INQUA congresses in Warsaw (1961), Denver (1965) and Paris (1969). Invited by the Indian archeologists, he took part in the expedition to the Himalayas (1967). With French geologists, he participated in the discovery of the Ordovician continental glaciation of Sahara (1970).

His studies of the Quaternary of Poland were presented in the monographs on the Pleistocene of Central Poland (1967, 1972), opinion on six Scandinavian glaciations in Poland (1980), treatise on genesis and conditions of deposition of loess in the world (1986) and numerous other significant papers on climatostratigraphy and palaeogeography of the Pleistocene and its glacial and interglacial units.

Professor Różycki was a supervisor of 26 doctor theses and several hundred master theses in geology and geomorphology of the Quaternary. He wrote over 250 publications and many unpublished works that will be appreciated by the next generations of geologists and geomorphologists.

He was truly righteous and hard-working man. His social contacts were distinguished by his highly humane manners. For us, his pupils, Professor Stefan Zbigniew Różycki will forever remain the exacting but kind and sympathetic Teacher and Master.